

Ключевые слова: информационная открытость, транспарентность, органы государственной власти, доступ к информации, гражданское общество, публичная информация.

Stoliaruk Anna, Tikhomirova Evgenia. Technology to Ensure the Transparency of the Government of Ukraine. This article explores the concept of “transparency” of its structure and function. The experience of the principle of transparency in some countries, and the main tendencies of transparency in Ukraine. Besides the reasons set opacity Ukrainian authorities and modern ways of ensuring transparency of public authorities. After ensuring transparency in the activities of all levels, the actual availability of obtaining information about them making decisions about their daily activities is not only an a necessary element of continuous and reliable communication between citizens and their representatives in government institutions, but also means the effective functioning themselves of the authorities. Because in all democratic states authorities must carry out clear procedures for informing citizens about their activities and use the mechanisms of public involvement to public policy and to the evaluation of the quality of its realization.

Key words: information openness, transparency, public authorities, access to information, civil society, public information.

Стаття надійшла до редколегії
13.05.2017 р.

УДК 327:316.32

Олена Шевченко

Глобальні виклики сучасності: проблема класифікації та пріоритезації

В статті розглянуто сучасні підходи до класифікації глобальних проблем сучасності. На думку автора найбільш структурованим є підхід, запропонований експертами Всесвітнього економічного форуму, згідно з яким визначено 29 глобальних ризиків, які згруповано в п'ять категорій. Також в статті зроблена спроба визначити найбільш вагомому глобальну проблему сучасності. Так, відповідно до розроблених методик, такими на сьогоднішній день в категорії «проблеми навколишнього середовища» за критерієм «ймовірність настання – сила впливу» визнано глобальні зміни клімату та проблеми доступу до питної води. Зроблено висновок про

наявність політичної волі усіх акторів міжнародних відносин і зацікавлених сторін у подоланні зазначених глобальних проблем. Однак ризик того, що національні уряди будуть неспроможними ефективно проводити політику запобігання та адаптації до глобальних змін клімату залишається високим.

Ключові слова: глобалізація, глобальні виклики, глобальні тренди, глобальна зміна клімату.

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті людство стикнулось з низкою серйозних ризиків і викликів, які вимагають ефективних дій глобального масштабу. Політично обумовлене насильство, зброя масового ураження, а також зміни клімату, продовольча криза, бідність, нестача питної води, урбанізація, міграція, приріст населення й інші масштабні виклики являють загрозу для всіх народів світу, і жодна держава не здатна самотужки надійно захистити своїх громадян від них. Провідні актори міжнародних відносин все більше занепокоєні впливом глобальних викликів сучасності. Розуміючи факт невідвратної подальшої еволюції та загострення глобальних викликів, вченими та політиками наголошується на впливі глобальних ризиків на кожну людину, що мешкає на планеті.

Сучасна ситуація характеризується тим, що ризики чинять комплексний вплив як на систему міжнародних відносин, так і на внутрішньополітичну ситуацію, зокрема, напружені стосунки між країнами віддзеркалюються на діяльності транснаціональних корпорацій і компаній; невирішені, тривалі внутрішні кризи призвели до найбільшого числа біженців після Другої світової війни; в результаті терористичних атак гинуть люди і страждають економічні системи; зміни клімату проявляються через посуху в Каліфорнії і повені в Південній Азії; швидкий розвиток інформаційних технологій переростає у кібер-атаки, тощо.

Складність і мінливість міжнародної політичної, економічної, демографічної, технологічної та екологічної ситуації на думку дослідників лише посилює невизначеність щодо глобальних ризиків, а саме, «який», «коли», «де» і «хто». Тому актуальним постає питання щодо визначення пріоритетності та ваги глобальних ризиків і викликів, що дозволить широкому колу акторів міжнародних відносин спільно шукати шляхи та ресурси їх подолання. Йдеться про затвердження «імперативу стійкості» через співпрацю всіх

зацікавлених сторін.

Мета роботи – систематизувати підходи до класифікації глобальних проблем сучасності та визначити найбільш пріоритетні глобальні виклики людству.

Виклад основного матеріалу. Історично, еволюція носила природний характер. За останні декілька десятиріччів, на думку більшості вчених, практично всі глобальні зміни спричинені антропогенним фактором. Шведський вчений Джеймс Мартін, називає сучасне покоління «транзитивним поколінням», оскільки саме цьому поколінню «доведеться вивести людство з періоду хаосу, небезпеки і можливостей, враховуючи, що ми не встигаємо пристосовуватися і реагувати на зміни, що відбуваються» [1].

В другій половині ХХ століття технологічна модель суспільства трансформувалася в антропоцентричну, що надає можливості для інноваційної діяльності особистості, зокрема, розвитку інформаційних технологій та генної інженерії. Починаючи з 70-х років минулого століття визначальними факторами глобалізації на думку українського дослідника Е.Афоніна стали: «демографічно-екологічні фактори (демографічний вибух, який стимулював дискусію щодо «меж зростання»); глобалізація техносфери (науково-технічна революція створила передумови для формування нового пост-індустріального суспільства); економічна глобалізація; геополітична глобалізація; соціокультурна глобалізація» [2, с.135].

Проблема вивчення глобальних викликів та ризиків сучасності достатньо широко представлена у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Осмислення глобальних ризиків знаходить своє відображення в роботах мислителів-класиків, зокрема, К.Ясперса, Ж.Бодрийяра [3; 4], які досліджували взаємовідносини людини із сучасним світом, покинутість, заброшеність сучасної людини. К.Ясперс закликає ризикувати, оскільки в цьому він бачить єдину можливість справжньої комунікації з іншими людьми і свого самовираження. Французький соціолог Ж.Бодрийяр вказує на ризик деградації, виснаження, що таїться в культурі ХХ століття. Проблеми ризиків і викликів в умовах глобалізації були підняті в виступах В.Вернадського, А.Ейнштейна, дослідженнях Д.Медоуза і доповідях Римського клубу [5; 6]. Так, В.Вернадський створив

вчення про ноосферу, тобто середовище, в якому живе людина. Суть цього підходу полягає у поєднанні філософських, політичних, природничих та техніко-економічних знань до відповідних сфер людської діяльності. Вчений вважав, що людина у сучасному світі повинна мислити планетарно. В дослідженнях У.Бека, Д.Белла, Е.Гідденса, М.Дуглас, С.Лаша, Дж.Рітцера [7:11] міститься теоретична розробка феномена «виклику» в умовах сучасного глобалізованого суспільства, а також розглядається глобалізація як фактор, що продукує ризики світового масштабу, від вирішення яких залежить як майбутнє глобальної цивілізації, так і вибір життєвих стратегій індивіда. У.Бек, зокрема, розглядає безпосередньо «виклик» як регулятор сучасного суспільства і вводить поняття «суспільство ризику». Д.Белл та Е.Гідденс розглядають «виклик» як проблему сучасності та відзначають зростаючий ступінь «викликів» в сучасному суспільстві, що набуває загрозового характеру.

Проблеми глобалізації та глобальних викликів сучасного суспільства в аспекті невизначеності нової реальності, нестабільності соціальних процесів висвітлені в роботах вітчизняних фахівців. Особливо це стало характерним для більшості дослідників української академічної школи глобалістики. В колективних публікаціях представників цієї школи О.Білоруса, Д.Лук'яненко, Ю.Мацейка, Ю.Пахомова, О.Зернецької та ін. вперше дається комплексна спроба вирішення проблем глобалістики та глобальних проблем сучасності, зокрема, політичної, економічної, інформаційної, соціальної, екологічної [12; 13]. Сучасне вивчення глобальних ризиків безпосередньо пов'язане із глобалізованим суспільством, при цьому глобалізація виступає як чинник, який інтенсифікує зазначені виклики. Ці аспекти відображені в роботах української дослідниці Є.Тихомирової [14]. Вітчизняні вчені Ю.Пахомов та Ю.Павленко розвивають ідеї викликів у розвитку сучасного суспільства з позиції синергетики.

З одного боку, глобалізація торкається абсолютно всіх сфер життя суспільства. З іншого – глобалізація виявила слабкі місця міжнародних взаємовідносин і загострила глобальні виклики і глобальні ризики. Під «глобалізацією» будемо розуміти інтенсифікацію, інтеграцію і уніфікацію економічних, політичних, соціальних і культурних зв'язків, посилення взаємозалежності, між

країнами і народами, що є закономірністю розвитку сучасної цивілізації. «Глобальні виклики» – це будь-які глобальні тенденції розвитку чи деградації, що несуть в собі потенціал для серйозних глобальних дій, можуть створити гуманітарні та політичні потреби і змінити оточуюче середовище, в якому міжнародні актори діятимуть найближчими роками, тобто це сукупність соціально-природних проблем, від вирішення яких залежить соціальний прогрес людства і збереження цивілізації. «Глобальні тренди» – це тривалі події, які відбуваються в теперішньому часі і можуть сприяти посиленню глобальних викликів та/або зміні співвідношень між ними.

Існує дуже багато класифікацій глобальних проблем сучасності. Український дослідник Д.Лук'яненко виділяє три групи загальноцивілізаційних проблем, а саме: проблеми взаємодії природа-суспільство, до яких відносить демографічну проблему та проблему ресурсного забезпечення існування людства; проблеми розвитку і забезпечення майбутнього людини, тобто проблему освоєння світового океану, інформатизації та інтелектуалізації розвитку, а також безпеки розвитку; та проблеми суспільно-економічних взаємовідносин, тобто екологічні, етнічно-релігійні проблеми та проблеми нерівномірності розвитку [15, с.87].

Російські дослідники А.Торкунов і А.Мальгін виділяють три групи глобальних проблем: перша – суперглобальні або загальносвітові проблеми, тобто відвертання світової ракетно-ядерної війни, розвиток економічної інтеграції, новий міжнародний порядок на умовах взаємовигідної співпраці; друга – загальнопланетарні або ресурсні проблеми, тобто взаємовідносини суспільства і природи, екологічні, демографічні, енергетичні, продовольчі проблеми, проблема використання космосу; третя група – загальнолюдські або субглобальні проблеми гуманітарного ряду, тобто відносини суспільства і людини, проблеми ліквідації експлуатації людини, бідності, освіта, охорона здоров'я, права людини [16, с. 64].

Однією з найбільш популярних є класифікація глобальних проблем, яка була запропонована норвезьким соціологом Й.Галтунгом. Дослідник визначив чотири критичні ситуації, з якими зіткнулося людство у другій половині ХХ століття, а саме: «криза насильства і загроза насильства, що проявляється у загрозі

міжнародного тероризму; криза зубожіння і загроза бідності; криза відторгнення окремих осіб та соціальних груп і загроза загального придушення прав людини; криза навколишнього середовища і загроза локального порушення екологічного балансу» [17, с.189].

Традиційною є класифікація, запропонована Всесвітнім Економічним Форумом (WEF) і викладена у звітах організації. Так, згідно з цим підходом, всі глобальні ризики поділяються на п'ять груп: економічні ризики, ризики навколишнього середовища, геополітичні, соціальні і технологічні ризики. У Звіті WEF «The Global Risks report 2016» до економічних ризиків відносяться, зокрема, нестабільно переоцінені активи, такі як предмети споживання, нерухомість, пакети акцій у великих галузях економіки або регіонах; тривала наднизька інфляція або дефляція; колапс головного фінансового механізму або установи і/або неправильне функціонування фінансової системи, що впливає на світову економіку; відмова/недостатність критичної інфраструктури, тобто недостатнє інвестування капіталу в оновлення і безпечні мережі (інфраструктуру, енергетику, транспорт, комунікації), що може привести до тиску або відмови всієї системи; фінансові кризи в ключових економічних системах, тобто надмірні боргові навантаження, які спричиняють кризи ліквідності і/або кризи суверенного боргу; високе структурне безробіття або неповна зайнятість; незаконна торгівля (наприклад, незаконний фінансовий потік, ухилення від сплати податків, торгівля людьми, організована злочинність, і т. д.), що підриває соціальні взаємодії, регіональну або міжнародну співпрацю і глобальне зростання; шоківі коливання ціни на енергоносії (збільшення або зменшення), що негативно відбивається на залежних від енергоносіїв галузях промисловості і споживачах; і некерована інфляція в ключових економічних системах.

До ризиків навколишнього середовища фахівці WEF відносять: екстремальні погодні явища, такі як повені, шторми і ін., які наносять максимальну шкоду інфраструктурі і довкіллю і викликають великі людські жертви; відсутність результатів і ефективних заходів в діях національних урядів і представників бізнесу в питаннях щодо пом'якшення наслідків і адаптації до змін клімату; значне зниження біо-різноманітності і крах екосистеми,

тобто безповоротні наслідки для довкілля, що стали результатом використання непоновлюваних природних ресурсів для потреб людства і галузей промисловості; великі природні катастрофи, наприклад, землетруси, цунамі, виверження вулканів, зсуви, геомагнітні шторми, які завдають шкоди довкіллю, інфраструктурі і викликають людські жертви; екологічні катастрофи спричинені людським фактором, наприклад, розливи нафти, радіоактивне забруднення тощо.

Група геополітичних ризиків визначена такими факторами як нездатністю національних урядів управляти країною, корупцією в країні; міждержавними конфліктами з регіональними наслідками, в т.ч. торговими або валютними війнами, військовими, кібер-, соціальними або іншими конфліктами; повномасштабними терористичними атаками; державними або військовими переворотами, громадянськими конфліктами, державами, що не відбулися; зброєю масового знищення, тобто наявністю розроблених ядерних, хімічних, біологічних і радіологічних технологій і матеріалів, які можуть бути причиною міжнародних криз і потенціалом для значного руйнування.

До соціальних ризиків включено неграмотне міське планування, коли погано сплановані міста, урбанізація і пов'язана з ними інфраструктура створюють соціальні, екологічні і медичні проблеми; продовольчі кризи, доступність, необхідна кількість і якість харчування; масштабна вимушена міграція, викликана конфліктами, лихами, екологічними або економічними причинами; глибока соціальна нестабільність, яка негативно впливає на населення і економічну діяльність; швидке і велике поширення інфекційних захворювань, що призводить до смертельних випадків і економічного руйнування; зниження доступу до якісної прісної води, що призводить до несприятливих ефектів для здоров'я людини і/або економічної діяльності.

Технологічні ризики пов'язані із негативними наслідками технічних досягнень, таких як штучний інтелект, гео-інженерія і синтетична біологія, які можуть спричинити людські жертви, екологічні і економічні збитки; відмова критичної інформаційної інфраструктури і мереж (Інтернет) і супутників; великомасштабні кібератаки або шкідливе програмне забезпечення, що завдає великих

економічних збитків, що посилюють геополітичну напругу або втрату довіри до Інтернет; масштабні інциденти шахрайства/крадіжок конфіденційних даних [18].

В зв'язку з цим актуальним є визначення найбільш ймовірної глобальної проблеми сучасності та такої, що матиме найбільший вплив на людство. Скористаємось методологією, запропонованою WEF. Як було зазначено вище, експерти WEF визначили 29 глобальних викликів та згрупували їх в 5 категорій. Наступним кроком в дослідженні було визначено глобальні тенденції, які потенційно підвищують ймовірність та планетарний ефект від глобальних викликів. Еволюцію настання глобальних викликів за критерієм «ймовірність» див. табл.1.

Таблиця 1

Топ-5 найбільш ймовірних глобальних ризиків у 2012-16 рр.

	2016	2015	2014	2013	2012
1-й	Масштабна вимушена міграція	Міждержавні конфлікти з регіональними наслідками	Диспропорція в доходах	Диспропорція в доходах	Диспропорція в доходах
2-й	Екстремальні погодні явища	Екстремальні погодні явища	Екстремальні погодні явища	Хронічний фінансовий дисбаланс	Хронічний фінансовий дисбаланс
3-й	Неспроможність запобігти або адаптуватися до змін клімату	Неспроможність національних урядів	Безробіття або неповна зайнятість	Зростання викидів парникових газів	Зростання викидів парникових газів
4-й	Міждержавні конфлікти з регіональними	Державні колапси або кризи	Зміна клімату	Криза доступу до питної води	Кібератаки

	ми наслідками				
5-й	Значні природні катастрофи	Високе структурне безробіття або неповна зайнятість	Кібератаки	Старіння населення	Криза доступу до питної води

Джерело: [18]

Ми бачимо, що в 2016 році найбільш ймовірним ризиком було визначено масштабну вимушену міграцію, яка відноситься до групи соціальних ризиків. Щодо «екстремальних погодних явищ», які відносяться до ризиків навколишнього середовища, то їх ймовірність третій рік поспіль знаходиться на другому місці, що свідчить про перманентність їхньої загрози людству. Також в дослідженні експертів WEF було визначено рейтинг глобальних ризиків за показником їх впливу на міжнародну спільноту – див табл.2.

Таблиця 2

Топ-5 глобальних викликів за показником впливу у 2012-2016 рр.

	2016	2015	2014	2013	2012
1-й	Неспроможність запобігти або адаптуватися до змін клімату	Криза питної води	Фіскальна криза	Масштабні фінансові кризи	Масштабні фінансові кризи
2-й	Зброя масового знищення	Швидке та масове поширення інфекційних хвороб	Зміна клімату	Криза постачання питної води	Криза постачання питної води
3-й	Криза питної	Зброя масового	Криза питної води	Хронічний фінансовий	Продовольча криза

	води	знищення		дисбаланс	
4-й	Масштабна вимушена міграція	Міждержавні конфлікти з регіональними наслідками	Безробіття або неповна зайнятість	Поширення зброї масового знищення	Хронічний фінансовий дисбаланс
5-й	Шокові коливання цін на енергоресурси	Неспроможність запобігти або адаптуватися до змін клімату	Відмова критичної інформації або інфраструктури	Неспроможність запобігти або адаптуватися до змін клімату	Суттєва нестабільність цін на енергоресурси та харчування

Джерело: [18]

В 2016 році за показником впливу на першому місці експертами та стейкхолдерами Всесвітнього економічного форуму було визначено ризик того, що національні уряди та міжнародні організації виявляються неспроможними реалізувати політику, яка б вела до запобігання чи адаптації до глобальних змін клімату. При чому проблема зміни клімату, доступу до питної води відбувається на фоні соціально-економічної нестабільності в світі.

Згідно даних ЮНЕСКО, 70% прісної води в світі використовується для потреб сільського господарства, а в найменш розвинутих країнах сільське господарство споживає до 90% прісної води [19, с.7]. Щонайменше 2,7 млрд.чол. в світі або 40% населення планети відчувають нестачу питної води раз на місяць [20]. За прогнозами Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСД) до 2050 року понад 4 мільярди людей будуть жити в районах з обмеженим доступом до питної води. За даними Всесвітньої ради з води 80-90% прісної води з посушливих районів планети вже використовуються, а майже 70% найбільших річок світу не досягають моря [21]. Управління водними ресурсами ускладнює ситуацію в усьому світі через економічний тиск, оскільки розвиток промисловості залежить від належного використання води. Це пояснюється тим, що в процесі індустріалізації, для виробництва

енергії потрібно більше прісної води. Наприклад, Сполучені Штати близько 40% своєї прісної води витрачають на енергію, Європа – понад 30%, за прогнозами, до 2030 року в Азії потреба у воді для енергетики та промисловості зросте на 70% [22]. Якщо нинішні практики управління водними ресурсами суттєво не зміняться, багато країн світу зіткнуться з зростаючою конкуренцією за воду між сільським господарством, енергетикою, промисловістю та містами. Більше 60% світових транскордонних водних басейнів не мають спільної системи управління. Навіть там, де такі схеми існують, вони часто не охоплюють всі держави, які використовують басейни спільник річок. Сьогодні це вже проявляється в країнах Середньої Азії [23].

Глобальна зміна клімату лише посилить ці проблеми. В доповіді Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (МГЕЗК) 2014 року наголошується на «однозначності» факту глобального потепління, і діяльність людини як домінуючої причини [24]. Згідно з дослідженнями, концентрація в атмосфері трьох основних парникових газів (двоокису вуглецю, метану та закису азоту) сьогодні досягла найвищого рівня протягом 800 тисяч років, причому концентрація вуглекислого газу зросла на 13% порівняно з 1900 роком. Сьогодні середня температура на Землі оцінюється в середньому приблизно на 1°C вище, ніж у 1950-х роках. Регіональні аналізи дослідження сприйняття глобальних ризиків свідчать, що зниження рівня доступності води є найбільш ймовірним ризиком на Близькому Сході, в Північній Африці та Південній Азії, а ймовірність виникнення надзвичайних погодних явищ вважається особливо високою в Північній Америці, Південній Азії та Східній Азії та на Тихому океані [25, с. 70].

Якщо найбільш актуальними короткотерміновими глобальними викликами (на наступні 18 місяців) визначено масштабну вимушену міграцію (52,0%), то в довгостроковій перспективі такими ризиками будуть криза доступу до питної води та подолання та адаптація до глобальних змін клімату (39,8% та 36,7%) [26].

Таблиця 3

Найбільші середньострокові та довгострокові глобальні виклики

Середньострокові глобальні виклики (які викликатимуть найбільшу занепокоєність найближчі 18 місяців)	Довгострокові глобальні виклики (які викликатимуть найбільшу занепокоєність найближчі 10 років)
Масштабна вимушена міграція (52%)	Криза води (39,8%)
Державні колапси або кризи (27,9%)	Неспроможність запобігати або адаптуватись до глобальних змін клімату (36,7%)
Міждержавні конфлікти (26,3%)	Екстремальні погодні явища (26,5%)
Безробіття або неповна зайнятість (26,0%)	Продовольча криза (25,2%)
Неспроможність національних урядів (25,2%)	Глибока соціальна нестабільність (23,3%)

Джерело: складене автором за The Global Risks Report 2016.

Найвищий пріоритет проблеми глобальної зміни клімату було підтверджено також в результаті дослідження «The Millennium Project» [27]. В результаті дослідження, проведеному шляхом застосування методу екологічного моніторингу, методу Дельфі, експертних оцінок та інтерв'ю більш ніж 4000 експертів з усього світу, було визначено 15 найбільш масштабних глобальних викликів сучасності. Було також розроблено Індекс стану майбутнього (SOFI), який об'єднує найбільш релевантні показники для вимірювання зміни глобальних викликів. SOFI - це показник 10-річного прогнозу на майбутнє, який базується на історичних даних за останні 20 років.

Ключовим моментом у спробі врегулювання політики, спрямованої на запобігання та адаптацію до глобальних змін клімату, стало прийняття консенсусом головами держав Паризької угоди по клімату 15 грудня 2015 року. Країни погодились на утримання зростання середньої світової температури на рівні значно нижче +2°C від доіндустріальних рівнів та спрямовувати зусилля на обмеження зростання температури до +1,5°C від доіндустріальних рівнів. Результати даної угоди означають, що сьогодні в світі є глобальна політична воля, яка свідчить про бажання урядів, міжнародних організацій, бізнесу, інвесторів, міст та провінцій спільно вирішувати глобальні кліматичні виклики. Перевагою для національних урядів буде політична конкурентоспроможність та додаткова вага на міжнародній арені, для бізнесу – додаткові інвестиції на розробку, розвиток та впровадження екологічно-чистих технологій.

Висновки. На початку XXI століття глобальні виклики сприймаються як невід'ємна складова сучасного суспільства. За останні десятиліття з'явилася ціла низка нових ризиків, які стали частиною життя сучасної людини. Можна сказати, що сучасне суспільство поступово перетворюється на суспільство глобальних викликів. Виникла необхідність класифікувати, систематизувати і виділити глобальні ризики з найбільшим впливом на людство і ймовірністю настання.

Сьогодні розроблено багато підходів, що описують глобальні виклики, проте немає єдиної універсальної класифікації. На наш погляд найбільш системною вбачається методика, запропонована Всесвітнім економічним форумом, згідно якої 29 глобальних ризиків згруповані в п'ять основних категорій. При цьому експерти WEF проранжували глобальні виклики за критерієм «ймовірність настання – сила впливу», згідно з якими найбільш вірогідними і критичними в довгостроковій перспективі будуть виклики, пов'язані з нездатністю урядів адаптуватися або запобігти глобальній зміні клімату і доступом до питної води. Це поставило перед політичними лідерами, міжнародними організаціями, бізнесом і людством в цілому завдання адаптуватися до нових ризикових умов життя і мінімізувати наслідки глобальних кліматичних викликів.

З одного боку, глобальні виклики згуртовують людей,

роблять світ ближчим, з іншого – ускладнюється процес управління, ухвалення рішень на глобальному рівні, зростає вплив чинника невизначеності. Можна стверджувати, що сьогодні сформувалося розуміння необхідності управляти і вирішувати глобальні виклики, де одним з найбільш пріоритетних вважається глобальна зміна клімату. Сьогодні більшість учених і досліджень доводять, що причиною глобальних кліматичних змін є діяльність людини. Проте пріоритетність цієї проблеми визначається також мірою її впливу на інші глобальні зміни, такі як доступ до питної води, продовольча безпека, безробіття та багато інших. Одним з найбільш логічних рішень в подоланні глобальних викликів є політична воля та реальні дії усіх акторів міжнародних відносин і співпраця усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Martin J. The 17 Great Challenges of the Twenty-First Century [Електронний ресурс] / James Martin – Режим доступу до ресурсу: - http://www.elon.edu/docs/e-web/predictions/17_great_challenges.pdf.
2. Афонин Е. Великая коэволюция: Глобальные проблемы современности: историко-социологический анализ / Е.А. Афонин. – К: Парламентское издательство, 2003. – 384 с.
3. Ясперс К. Духовная ситуация времени / К. Ясперс. // Человек и его ценности. – 1988. – №1. – С. 61–89.
4. Бодрийар Ж. Система вещей / Ж. Бодрийар. – М: Рудомино, 1999. – 218 с.
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский ; сост. Н. А. Костяшкин, Е. М. Гончарова. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 575 с.
6. Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens The limits the growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind / D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, W.Behrens. – NY, Universe book, 1972. – 211p.
7. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У. Бек. – М: Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.
8. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Д.Белл. - М.: Academia, 2004. – 790 с.
9. Giddens A. A runaway World. How Globalization is Reshaping our Lives / A. Giddens. – London: Прогресс-Традиция, 2000. – 100 p.
10. Lush S. Risk Culture // The risk society and beyond. Critical issues for social theory / S. Lush., 2000. – 16- p.

11. Ritzer G. The MacDonalization of Society / G. Ritzer. – NY: Thousand oaks, 2000. – 280с.
12. Білорус О. Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Гончаренко, Ю. М. Мацейко, В. А. Зленко; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. - К., 1998. - 416 с.
13. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко, О. В. Зернецька, А. І. Кудряченко, Ю. М. Мацейко, В. Є. Новицький, Ю. М. Пахомов; ред.: О. Г. Білорус; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. - К., 2001. - 734 с.
14. Тихомирова Є.Б. Паблік рилейшнз у глобалізованому світі / Є. Б. Тихомирова. - К.: Науково-видавничий центр "Наша культура і наука", 2004. - 489 с.
15. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія / Д. Г. Лук'яненко; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : Національний підручник, 2008. - 219 с.
16. Торкунов А. Современные международные отношения / А. Торкунов, А. Мальгин. – М: Аспект Пресс, 2012. – 688 с.
17. Galtung J. 50 Years 100 Peace & Conflict Perspectives / J. Galtung. – London: Transcend University Press, 2008. – 263 с.
18. The Global Risks Report 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reports.weforum.org/global-risks-2016/part-1-title-tba/>.
19. Global Challenges and their Impact on International Humanitarian Action, 2010. – 21 с. – (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (ОСНА)).
20. Mekonnen M. Four billion people facing severe water scarcity [Електронний ресурс] / М. Mekonnen, А. Hoekstra – Режим доступу до ресурсу: <http://advances.sciencemag.org/content/2/2/e1500323.full>.
21. The Use of Water Today [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/wwc/Library/WWVision/Chapter2.pdf>.
22. ENERGY STORAGE Possibilities for Expanding Electric Grid Flexibility [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nrel.gov/docs/fy16osti/64764.pdf>.
23. The Water Resources Group Background, Impact and the Way Forward [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF/WRG_Background_Impact_and_Way_Forward.pdf.

24. Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: - <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>

25. Szombatfalvy L. The Greatest Challenges of Our Time / László Szombatfalvy. – Stockholm: ekerlids, 2010. – 111 с.

26. The Top Five Global Risks of Highest Concern for the Next 18 Months and 10 Years [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://reports.weforum.org/global-risks-2016/shareable-infographics/>.

27. Global Challenges for Humanity [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://millennium-project.org/millennium/challenges.html>.

Шевченко Олена. Глобальные вызовы современности: проблема классификации и приоритизации. В статье рассматриваются современные подходы классификации глобальных проблем современности. По мнению автора наиболее структурированным является подход, разработанный экспертами Всемирного экономического форума, согласно с которым определено 29 глобальных рисков, которые сгруппированы в пять категорий. Также в статье сделана попытка определить наиболее приоритетную глобальную проблему современности. Так, согласно разработанных методик такими на сегодня в категории «проблемы окружающей среды» по критерию «вероятность наступления – сила воздействия» признаны глобальные изменения климата и проблемы доступа к питьевой воде. Сделан вывод о наличии политической воли всех акторов международных отношений и заинтересованных сторон касательно преодоления обозначенных глобальных проблем. Однако, риск того, что национальные правительства будут неспособны эффективно проводить политику предотвращения или адаптации к глобальным изменениям климата остается высоким.

Ключевые слова: глобализация, глобальные вызовы, глобальные тренды, глобальное изменение климата.

Shevchenko Olena. Global challenges of the present: the problem of classification and prioritization. The article considers modern approaches of global challenges classification. According to the author, the most structured approach was suggested by the World Economic Forum experts, which identified 29 global challenges, which are grouped into five categories. Also, the article attempts to determine the most priority global challenge. Based on the developed methods, in the category of "environmental problems", according to the criteria "likelihood - influence" global climate change and clear water access were recognized as highest priority. It is concluded that there is political will of all actors of international relations and stakeholders to overcome these global

challenges. However, the risk that national governments fail to effectively conduct a policy of prevention and adaptation to global climate change remains high.

Key words: globalization, global challenges, global trends, global climate change.

Стаття надійшла до редколегії
13.05.2017 р.

УДК 321:351.777:662.67(474.2)

Łukasz Wojcieszak

Phenomenon of Estonian «Shale Revolution»

The article presents the role of the "shale revolution" in Estonia which significantly increases the energy security of the country. The purpose of this paper is to show how significant are the changes triggered by generating energy from oil shale in Estonia. The benefits gained from oil shale since a hundred years have been considerably enhanced by technical progress. As a result of introduced innovations Estonia is able to practically fully satisfy its oil and electricity needs by processing shale. The article also outlines actions undertaken to tackle the problem of harmful emissions arising while generating electricity from shale. Further aspect analyzed in the paper is the impact of oil shale industry in Estonia on the relations with other countries, with Russia in particular.

Key words: Phenomenon, Estonia, «shale revolution», energy security.

Introduction. Among the countries that have imported Russian energy resources for years Estonia has a special position. This country utilizes own oil shale resources and as a result it gained energy independence being no longer forced to acquire raw materials from Russia. The deposits in Estonia are so rich that in the foreseeable future it will be a safe country in terms of oil supplies. There is not only an economic but also a political aspect of this issue.

The "shale revolution" in Estonia and its results are an important experience for many countries in the region. Some of the former "Eastern bloc" countries have sought to extract raw materials from shale but only